

KÜRESELLEŞME İLE YENİDEN ŞEKİLLENEN ULUS-DEVLET ANLAYIŞI

M. Hakan YALÇINKAYA¹
Coşkun ÇILBANT²
Neslihan YALÇINKAYA³

*Küreselleşmenin sürekli olacağı garanti edilemez;
bunun sonuçları akıllıca ve yaratıcı bir biçimde ele alınmazsa,
dışa açıklıktan geri dönüş belirgin bir ihtimal olarak ortaya çıkmaktadır.
(Rodrik, 1997: 24).*

ÖZ

Sanayi devrimi ile birlikte liberal düşüncenin önem kazanması “Piyasa Ekonomisi” olarak adlandırılan ekonomik sistemin gelişmesi ve buna bağlı olarak zamanla sınırların ortadan kalkması ile herhangi bir ülkede ortaya çıkan ekonomik kriz diğer ülkelerin temel makro ekonomik göstergelerini daha hızlı ve derinden etkiler olmuştur. Küresel krizler ulus devletlerin ulaşmak istediği makro ekonomik hedeflerin gerçekleşmesini güçleştirirken ülkelerin üretim yapısı, fiyat istikrarı, ödemeler dengesi gibi makro ekonomik değişkenleri kökten etkileyerek hem bir yandan ulus devletlerin ortadan kalkmasına hem de ülkelerin ekonomik performans yapılarının düşmesine neden olmaktadır. Özellikle zengin doğal kaynaklara sahip ülkelere giren sermayenin bir ekonomik kriz anında ülkeyi hızlı bir şekilde terk etmesi krizin etkilerini daha da derinleştirmekte ulus devletin makro ve mikro ekonomik dengelerini alt üst edebilmektedir. Küresel krizlerde ekonominin ulus devletlerce yönetiminin güç olması ve sahip olduğu ekonomiyi yönlendirecek enstrümanların yeterince etkin kullanılmaması sonucu Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için krizlerin ekonomideki makro ve mikro etkileri gerekli önlemlerin zamanında alınmaması halinde daha da yıkıcı olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Küresel krizler, Ulus-devlet.

JEL Sınıflandırması: F01, G01, P1

THE NATION-STATE CONCEPT RESHAPED BY THE GLOBAL CRISIS

ABSTRACT

With as a result of the industrial revolution liberal thought has become important, development of the economic system which is called “Market Economy”, and depending on this evolution disappearance of borders, the economic crisis which arises in any country has revealed more rapid and profound affects of the other countries’ basis macro economic indicators. Global crisis, complicates to achieve the macro-economic objectives of nation-states. Furthermore, it can affect the macro-economic variables such as countries’ production structure, price stability, balance of payments and has caused disappearance of nation states on the one hand and falling the structure of country’s economic performance. Especially the capital which goes up the countries with rich natural resources leaves the country quickly at the time of the economic crisis, this predicament effects of further deepening the crisis anda can be turned upside down of nation-states of the macro and micro economic stability. Global crisis in the economy, by reason of difficulty the administration of the nation state and instruments which has not exerted effectively, for the developing countries like Turkey, macro and micro effects of crisis could be more destructive unless the necessary measures which not be taken well-timed.

Keywords: Globalization, Global crisis, Nation-state

JEL Classification: F01, G01, P1

¹ Yrd.Doç.Dr., Celal Bayar Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü, hakan.yalcinkaya@bayar.edu.tr

² Yrd.Doç.Dr., Celal Bayar Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü, coskun.cilbant@bayar.edu.tr

³ Öğr Gör., Celal Bayar Üniversitesi Saruhanlı MYO, neslihanyalcinkaya@hotmail.com

1. Giriş

Ülkeler arasındaki ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkilerin yoğunlaşarak artması, toplumların farklı kültür ve sosyal yapılarının karşılıklı olarak etkileşimi, soğuk savaşın yarattığı duvarların yıkılması küreselleşmeyi doğurmuştur. Dünya ekonomisinde küreselleşmenin gerçekleşmesinde teknolojik gelişmenin ve rekabete yönelik dışa açılma stratejisinin ağırlıklı rolünü de göz ardı etmemek gerekir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin dış ticaret politikaları, mali politikaları ve genel anlamıyla ekonomi politikaları küreselleşmenin temelini oluşturmaktadır.

Sanayi devrimi ile birlikte liberal düşüncenin önem kazanması “Piyasa Ekonomisi” olarak adlandırılan ekonomik sistemin gelişmesi ve zamanla sınırların ortadan kalkması ile herhangi bir ülkede ortaya çıkan ekonomik kriz diğer ülkelerin temel makro ekonomik göstergelerini daha hızlı ve derinden etkiler olmuştur.

Ekonomik kriz önceden tahminlenemeyen ve ani bir şekilde ortaya çıkan bazı olumsuz ekonomik gelişmelerin öncelikle makro ekonomik düzeyde devlet ve beraberinde mikro ekonomik düzeyde firmaları çok daha olumsuz bir şekilde etkileyebilecek sonuçlar doğurmaktadır.

Küresel krizler ulus devletlerin ulaşmak istediği makro ekonomik hedeflerin gerçekleşmesini güçleştirirken ülkelerin üretim yapısı, fiyat istikrarı, ödemeler dengesi gibi makro ekonomik değişkenleri kökten etkileyerek hem ulus devletlerin ortadan kalkmasına hem de ülkelerin ekonomik performanslarının düşmesine neden olmaktadır.

Küresel krizler, küreselleşmenin yeniden gözden geçirilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Tarihsel süreç içerisinde de iki dalga halinde gerçekleşen küreselleşme evresi 1990’ların başında Sovyetler Birliği’nin yıkılması ve ABD’nin tek bir ekonomik güç haline gelmesi ile ivme kazanmıştır. Sonuçta bu gelişim kapitalizmin kaynağı olan ekonomik gücün bir işleyişi olarak karşımıza çıkmıştır. Ünlü İngiliz yazarı Bernard Shaw’a göre “Bir ulusun kendi topraklarında dünyanın geri kalan kısmının çıkarlarını düşünmeksizin dilediğini yapma hakkına sahip olması fikri artık geçerli değildir” görüşünü desteklercesine ulus-devlet anlayışının ve ulusal sermayenin yerini almaya başlamış uluslar arası şirketler egemen güç olmuşlardır.

Özellikle zengin doğal kaynaklara sahip ülkelere giren sermayenin bir ekonomik kriz anında ülkeyi hızlı bir şekilde terk etmesi krizin etkilerini daha da derinleştirmekte ulus devletin makro ve mikro ekonomik dengelerini alt üst edebilmektedir.

Küresel krizlerde ekonominin ulus devletlerce yönetiminin güç olması ve sahip olduğu ekonomiyi yönlendirecek enstrümanların yeterince etkin kullanılmaması sonucu Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için krizlerin ekonomideki makro ve mikro etkileri gerekli önlemlerin zamanında alınmaması halinde daha da yıkıcı olabilmektedir.

2. Küreselleşmeye Tarihsel ve Kavramsal Bir Yaklaşım

Tüm dünyada sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinin beraberinde getirdiği küreselleşme kavramı ekonomik, siyasal ve kültürel kavramların tüm altyapılarıyla iç içe geçmiş fenomeninin başlıcasını oluşturmaktadır. Günümüzün en çok tartışılan ve aynı zamanda en popüler olgularından biri olarak sıkça kullanılmaya başlanan bu kavram, etkilerini hayatın her alanında hissettirmektedir.

Ekonomiden siyasete, sosyal politikadan kültüre değişimi ifade etmek için kullanılan (Bozkurt, 2005: 348-349) geniş ve önemli yansımaları olan bu kavram hakkında oldukça değişik tanımlamalar yapılmış değişik boyutları ön plana çıkarılmıştır. 1960'ta M. McLuhan'ın, "Global Köy" deyimi ilk kez "Kominikasyonda Patlamalar" adlı kitabında literatüre girmiş ve tüm dünyada popüler hale gelmiş, küreselleşme konusu tartışılır olmuştur (Hasanoğlu, 2001: 72). Yeni dünya düzenini açıklayan küreselleşme, mal, hizmet, sermaye, teknoloji ve emeğin dünya çapındaki mobilitesinin artması sürecidir. Bu süreçte ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda oluşan bazı ortak değerlerin tüm dünyaya egemen olması sözkonusudur. (Yılmaz, 2009: 82).

Dünyanın tek bir mekan olarak algılanıp sıkışıp küçülmesi anlamına gelen bir süreci (Tutar, 2000:18) ifade eden küreselleşme kavramını net bir şekilde ortaya koyabilmek için farklı görüşleri incelemek gerekmektedir. Robert Went'e göre küreselleşme, dört farklı biçimde ortaya çıkmaktadır. Bunlar:

- Gerçek anlamda entegre olmuş küresel pazarların sayısındaki artışlarla, ortaya çıkan küreselleşme olgusu.
- Çokuluslu şirketlerin dünya pazarlarındaki ağırlığının büyümeye devam etmesi ile ortaya çıkan küreselleşme olgusu.
- Küresel düzeyde yönetim ve düzenleme sorunlarının artması ile ortaya çıkan küreselleşme olgusu.
- 1980'lerin başından beri makro ekonomik politikalarda görülen küreselleşme olgusudur (Went, 2001: 24-26).

Uluslararası Para Fonu'na göre küreselleşme; dış ticaret, sermaye ve teknoloji akımlarının miktar ve çeşitliliğinde meydana gelen artışlar yoluyla ülkelerin ekonomik açıdan karşılıklı olarak birbirlerine daha fazla bağımlı hale gelmeleridir (Kovancılar, Miynat, 2008:1). Osland'a göre küreselleşme, sosyal (ekonomik, siyasi, kültürel, çevresel vd.) ilişkilerin küresel ölçekte yoğunlaşmasına ve karşılıklı ekonomik bağımlılığın artmasına ve bu bağımlılığı pekiştiren sosyal ağların ortaya çıkmasına yol açan bir süreçtir (Vural, 2006: 91).

Küreselleşme; iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmasını ifade etmektedir (DTM, 2005). Bunun doğal sonuçlarından biri olarak da evrensel bir kültür oluş-

maktadır. Kuşkusuz bunda iletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler de çok önemli bir rol oynamaktadır. Yaşanan bu etkileşim yenileşmeyi, değişimi gerekli kılmaktadır (İnci, Barza, 2004:1).

Bauman ise, küreselleşmeyi farklı bir bakış açısıyla inceleyip tanımlarken kavramın olumlu ve olumsuz yönlerini bir arada kullanmıştır: Bauman'a göre küreselleşme süreci ayrıcalıkların ve sınırlamaların, zenginliğin ve yoksulluğun, kaynakların ve acizliğin, gücün ve güçsüzlüğün, özgürlüğün ve kısıtlamanın yeniden dağılımı sürecinde ortaya çıkmaktadır (Bauman, 1999:81).

J. E. Stiglitz'e göre küreselleşme, serbest ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve ulusal ekonomilerin daha fazla bütünleşmesi için olumlu yönde kullanılacak bir güçtür. Dünyadaki bütün ülkeleri, özellikle de gelişmekte olan ülkeleri zenginleştirilebilecek bir potansiyele sahiptir (Stiglitz, 2002:9).

Friedman'ın tanımlamasına göre küreselleşme; pazarların, ulus-devletlerin ve teknolojilerin çok büyük ölçüde bütünleşmesini içeren bir süreçtir. Bireylerin, şirketlerin ve ulus devletlerin dünyanın dört bir yanına her zamankinden daha kolay, daha hızlı ve daha ucuza ulaşmasını sağlayan dinamik bir süreçtir. Küreselleşme, geçici bir eğilim değil aksine hemen her ülkenin iç siyasetini ve dış ilişkilerini biçimlendiren, kendine özgü nitelikler taşıyan, kapsayıcı bir uluslararası sistemdir (Friedman, 2000:31).

Frederick P. Stutz ve Barney Worf'e göre küreselleşme, ekonomik ve toplumsal yapıları daha fazla bütünleştiren, zaman geçtikçe çok daha fazla birbirine bağımlı kılan bir süreçtir (Stutz and Worf, 2007:6).

21. yüzyılın küreselleşme anlamında çok önemli bir dönem olmasının ve bu kavramın günümüzde çok kullanılmasının temel sebebi, bu dönemde teknoloji alanındaki hızlı gelişmelerdir (Arıboğan, 1993: 54).

Küreselleşme kavramının ekonomik ve siyasi alanda kullanılmaya başlanması M. Teacher ve R. Reagan tarafından temsil edilen muhafazakâr anlayışın iktidara geldiği 1980'li yıllara rastlamış, 1990'lı yıllardan itibaren ise kavram iyice yaygınlaşmıştır. Küreselleşme süreciyle ortaya çıkan yeniden yapılanmayla birlikte ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması ekonomik alanda hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerde benimsenen iktisadi sistem ve buna bağlı olarak uygulanan iktisat ve sanayi politikaları ve sanayileşme türü giderek benzerlik göstermiştir.

3. Küreselleşmenin Üç Boyutu

Küreselleşmeyi etkilediği alanlar açısından **ekonomik, siyasal ve kültürel** küreselleşme şeklinde üç boyutta incelemek mümkündür (Demirel, 2006: 107-109):

Ekonomik küreselleşme, ulusal ekonomilerin dünya piyasalarıyla bütünleşmesi ve tüm iktisadi karar süreçlerinin giderek dünya kapitalizminin sermaye biri-

kimine yönelik dinamikleriyle belirlenmesi olarak yorumlanmaktadır (Yeldan, 2001: 14). Ekonomik küreselleşme, aslında açık pazar ekonomisinin kapitalist örgütlenme mantığının sağladığı etkinliği gözler önüne sermekte, uluslararası ticaretin örgütlenme noktasında öne çıkan Batılı sermaye çevrelerinin ulaştığı zenginliğe işaret etmektedir (Aktel, 2003: 57). Bu süreç ekonomik bütünleşme olgusunu da beraberinde getirmektedir. Sonuçta çok uluslu sermayenin gereksinim ve isteklerine uygun bir ekonomi kurmayı hedefleyen neo-liberal politikaların sürekli genişleyen bir uygulama alanı bulmasına yol açmaktadır (Doğan:2002,33). Bu kavram, mal ve faktör akımlarının engellenmeksizin gerçekleştirilebilirliği ile piyasa aktörlerinin rekabette eşit fırsatlara sahip kılınmasını içermekte, üretimin, finansın, ticaretin küreselleşmesini anlatmaktadır (Bayraktutan, 2003a: 146-147).

Siyasal anlamda küreselleşme, devlet–toplum–birey arasındaki ilişki ve rollerin yeniden şekillendirilmesini gerektirmekte, ulus devlet karşısında uluslar üstü mekanizmalarla beraber, sivil topluma yönelik inisiyatif kullanımında demokratikleşme ekseninde bir artış sağlamaktadır. 1950’lerden itibaren ekonomik bütünleşmenin çeşitli aşamalarını başarıyla tamamlayan Avrupa Birliği’nin bugün konvansiyonel ve kurumsal federatif bir birleşik Avrupa yaratma çabası, siyasal küreselleşmenin ulus devletlerin tek başına yaratamayacakları bir süreç olduğunu, içinde bir takım bölgeselleşme (bloklaşma) ve ulus üstü entegrasyon çabalarını da içerdiğinin en güzel örneğidir. Siyasal küreselleşme ulus devlet içinde homojenleşme ekseninde bir temsil mekanizması öngörülmesi nedeniyle zaten kendini zor ifade eden demokrasi anlayışının daha katılımcı bir renge bürünmesini de sağlamaktadır.

Kültürel alandaki küreselleşme eğilimi toplumların hem sorunlarını, hem de tartışma ve çözümlerini ortak hale getirmektedir (Aktel, 2003: 60). Kültürel anlamdaki küreselleşmede, farklı kültürlerin post modern söylem üzerinde temellenen çok parçalılık özellikleri ışığında yan yana yaşaması, toplum sözleşmesinin bir anlamda yeniden ve fiilen uygulanması üzerine vurgu vardır. Çok kültürlülüğü, ulus devlet içinde bir kültür çeşitliliğini yaratan, ulaşım ve iletişim ağlarındaki hızlı gelişmelerdir. Kültürler arasındaki farklar azalmakta pek çok konuda (demokratikleşme, insan hakları, hukuk devleti, çevre, savaş, doğal afetler) ortak tepkiler ortaya çıkmaktadır. Kültürel küreselleşmenin olumsuz etkisi ise, ekonomik rekabet açısından önde gelen gelişmiş ülkelerdeki değerlerin, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerdeki yerel kültürel mozaik ve gelenekleri aşındırarak taklitçi bir kültür yozlaşması yaratması, bu toplumları daha fazla tüketime yönlendirerek bir “tüketim toplumu” oluşturması tehlikesidir. Sonuç olarak küreselleşme, tanımı ve boyutlarıyla coğrafi sınırları, devletleri birbirinden ayıran bir öge olmaktan çıkarmaktadır (Sezen, 1999: 60).

4. Küreselleşmeye Farklı Yaklaşımlar (Held-McGrew)

Günümüzde küreselleşmeye yönelik yaklaşımları Held, McGrew, Goldblatt ve Perraton’ı izleyerek, “aşırı küreselleşmeciler”, “kuşkucular” ve “dönüşümcüler” şeklinde üçlü bir sınıflamaya tabi tutabiliriz (Bozkurt, 2010).

Aşırı küreselleşmeciler: Bunlar radikaller diye de anılmaktadırlar. Bunlara göre endüstri uygarlığının bir ürünü olan ulus devlet, küreselleşme sürecine paralel olarak önemini yitirmiştir. Ulusal politikalar ve ulusal politik tercihler, güçlü kabul edilen devletlerde bile küresel piyasa güçleri tarafından etkisiz hale getirilebilmektedir (Hirst, Thompson, 1998: 209). Artık küresel piyasa, politikanın yerini almaktadır; çünkü piyasa mekanizması hükümetlerden daha rasyonel çalışmaktadır. Küresel piyasanın gelişimi, toplum içinde daha yüksek rasyonaliteye işaret etmektedir. Politikalar yerel ya da ulusal ölçekte hala etkili olsalar bile, küresel ekonominin hareketlerini etkileyebilecek güce sahip değildirler. Bu anlamda dünya ülkelerinin çoğunda, vatandaşların politikayla daha az ilgilenmeleri ya da politikacıların vatandaşlar üzerinde daha çok hayal kırıklığı yaratıyor olmaları küreselleşme sürecinin bir sonucudur.

Bir diğer ifadeyle aşırı küreselleşmecilere göre, piyasalar artık devletlerden daha güçlüdür. Devletlerin otoritesindeki bu gerileme ise, diğer kurumlar ile birliklerin ve yerel/bölgesel otoritelerin artarak yaygınlaşması şeklinde görülebilir. Radikal/aşırı küreselleşmeciler, dünya toplumunun, geleneksel ulus devletlerin yerini almakta olduğunu (ya da alacağı) ve yeni toplumsal örgütlenme şekillerinin belirmeye başladığı düşüncesindedirler. Ancak bu grup içinde yer alanlar, homojen bir görünüm arz etmemektedirler. Örneğin neo-liberaller, devlet gücü üzerinde piyasanın ve bireysel otonominin başarısını memnuniyetle karşılarken, aynı grup içinde yer alan neomarksistler (ya da radikaller), çağdaş küreselleşmeyi, baskıcı küresel kapitalizmin temsilcisi olarak değerlendirmektedirler. Fakat bu ideolojik yaklaşımlardaki farklılıklara rağmen, bugün giderek artan bir biçimde bütünleşmiş küresel bir ekonomin mevcut olduğuna ilişkin düşünceleri de paylaşmaktadırlar.

Her ikisindeki ortak ilginç nokta hem Marks'ın hem de küresel sermaye yöneticilerinin dünyada maddi refahın sağlanması ve devletin ortadan kalkmasını istemeleridir. Aradaki fark Marks; bunun dünyadaki tüm işçi sınıfının birleşmesiyle gerçekleşeceğini, diğeri ise sermayenin birleşmesiyle gerçekleşeceğini söylemesidir (Kaymakçı, 2007b: 449).

Aşırı küreselleşmeciler, bu sürecin küresel ekonomide kaybedenler kadar kazananları da yarattığına inanmakta, diğer taraftan geleneksel merkez-çevre yapısının yerine geçen, "yeni bir küresel işbölümü" yükseldiğini kabul etmekte; öte yandan da Güney ve Kuzey arasındaki "artan bir uyumsuzluğun" varlığına dikkat çekmektedirler. Bu arka plana rağmen hükümetler, küreselleşmenin sosyal sonuçlarını "idare etmek" durumundadırlar. Küreselleşme, kazanan ve kaybeden arasındaki kutuplaşmayı, küresel ekonomik düzen içinde birbirine bağlayabilir. En azından neoliberal harekete göre, küresel ekonomik rekabetin "sıfır toplamlı" üretimde bulunması söz konusu değildir. Ekonomi içinde belli grupların durumu küresel rekabet sonunda kötüleşse bile, hemen hemen bütün ülkelerin belli malların üretiminde karşılaştırmalı avantajı söz konusudur. Neo-Marksistler ve radikaller içinse böyle bir "iyimser yaklaşım" doğru değildir. Onlara göre küresel kapitalizm, hem uluslar arasında hem de ulusların içinde eşitsizlik yaratır. Ancak sosyal korumada geleneksel refah devleti

yolunun sürdürülmesinin zorlaştığı ve giderek eskidiği konusunda neo-liberaller ile aynı fikirdedirler.

Tablo 1: Küreselleşmenin Kavramlaştırılması: Üç Eğilim

	Aşırı Küreselleşmeciler	Küreselleşme Karşıtları	Dönüşümcüler
Yeni Olan Ne?	Küresel bir çağ	Ticaret Blokları	Görülmemiş düzeyde karşılıklı bağımlılık
Baskın Özellikler	Küresel Kapitalizm Küresel Sivil Toplum	Eskisine göre birbirine daha az bağlı dünya	Yoğun ve yaygın küreselleşme
Ulus-Devletlerin Gücü	Azalıyor ve aşınıyor	Güçlenmiş ve artmış	Yeniden kurulmuş ve planlanmış
Küreselleşmenin İtici Gücü	Kapitalizm ve Teknoloji	Devletler ve piyasalar	Modernitenin birleştirici gücü
Sınıf Kalıpları	Eski Hiyerarşilerin Aşınması	Güneyin gittikçe marjinalleşmesi	Dünya düzeninin yeni mimarisi
Baskın Motif	Mc Donalds, Madonna vd.	Ulusal çıkar	Politik toplumun dönüşümü
Küreselleşmenin Kavramsallaştırılması	İnsan odaklı yeniden düzenleme	Uluslararasılaşma ve Bölgeselleşme	Bölgeler arası ilişkilerin yeniden düzenlenmesi
Tarihsel Yörüngesi	Küresel Uygarlık	Bölgesel bloklar ve uygarlıklar çatışması	Küresel entegrasyon ve parçalanma
Özet	Ulus-Devletin Sonu	Uluslararasılaşma devletin desteği ve kabulü	Küreselleşme devletin gücü ve dünya siyasetini dönüştürüyor.

Kaynak: David HELD-Anthony GREW vd. Global Transformation-Politics, Economics and Culture, Çeviren: Veysel Bozkurt, (2000), Küreselleşmenin İnsani Yüzü, Afa Yayınları, İstanbul, s.24.

Birçok neo-liberal için küreselleşme, ilk gerçek küresel uygarlığın habercisi olarak değerlendirilmektedir. Aşırı-küreselleşmeci bakış açısına göre, küresel ekonominin yükselişi, radikal yeni dünya düzeninin bir delili olarak yorumlanabilecek, küresel düzeyde kültürel karışım, küresel yayılma ve küresel yönetim kurumlarının doğuşu, köklü bir biçimde yeni dünya düzeninin delilleri ve ulus devletin ölümü olarak yorumlanmaktadır. Artık ulusal hükümetin sınırlarını kontrolde zorluk çekmeye başlamışlardır. Küresel ve bölgesel hükümetler daha büyük roller talep ederken, devletlerin otonomisi ve egemenliği de daha çok aşınmaktadır. Bunun yanında, ülkeler arasında uluslararası işbirliği kolaylaşmıştır; artan küresel iletişim altyapısı sayesinde değişik ülke halkları, ortak çıkarlarının daha çok farkına varmakta ve bunun sonucunda da küresel bir uygarlığın doğuşu için ortak bir zeminin oluştuğunu iddia etmektedirler.

Küreselleşme karşıtları: Radikal/aşırı küreselleşmecilerin tam karşısında yer alan bu grup, kuşkucular olarak da anılmaktadır. Giddens'in deyimiyle küreselleşmeye her konuda kuşkuyla yaklaşmaktadırlar. Yaşadığımız dünyada hiçbir şeyin yeni olmadığını iddia etmektedirler. Kuşkucular, küreselleşmenin geçmişine (19. yüzyıla) bakarak, o dönemde de önemli derecede para ve mal hareketinin oluşmuş olduğunu söylemektedirler. Kuşkucular, dünya ekonomisinde duvarların kaldırılması yönündeki günümüzde yaşanan gelişmelerin, 100 yıl öncesine benzer bir duruma

geri dönüşten başka bir şey olmadığını iddia etmektedirler. Kısacası, küreselleşmenin yeni bir süreç olduğunu kabul etmeyip, refah devletini yok edecek minimal devlet ve hükümeti amaçlayan çevrelerin sık sık kullandığı basit bir terim olarak algılamaktadırlar.

Bu grubun bazı üyeleri, küreselleşmeyi, kapitalizmin savaştığı olmayan yeni işleyiş mantığı ya da jeo-ekonomik emperyalizm olarak değerlendirirken; Chomsky gibi bazı ünlü düşünürler de, kar peşinde koşan mega-işletmelerin, totaliter kurumların baskısı olarak nitelemişlerdir. Bu gruba göre küreselleşme, beklenilmeyen bir şey değildir; sadece bu süreç aşırı küreselleşmeciler tarafından abartılarak bir efsane haline getirilmiştir. Dünya ekonomisi geçmişte olduğundan daha az bütünleşmiştir.

Bunun yanında küreselleşme sürecinin karşısında gelişen bölgeselleşme, küreselleşmenin bir aşaması değil, tam aksine alternatifidir. Dünya küresel bir uygarlık yerine, yeni anlayışlar çerçevesinde bölünmeye doğru gitmektedir. Küreselleşme, bir bütünleşmeyi değil, farklı kültürler, farklı uygarlıklar ya da bölgeler arasında yeni çatışmaları beraberinde getirecektir. Yine bu grup, dünya ekonomisi içerisindeki eşitsizliğe dikkat çekiyor ve bunun dünyada neo-liberallerin dediği gibi, küresel bir uygarlığın doğuşundan ziyade, kökten dinciliğin ya da saldırgan milliyetçiliğin doğuşuna yol açacağını savunuyorlar.

Ayrıca kuşkucular, küreselleşme sürecinin ekonomik ya da teknolojik gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan bir olgu olmaktan ziyade, bir ideolojik tutum olduğunu iddia etmektedirler.

Dönüşümcüler: Giddens'in da dahil olduğu bu grup, küreselleşmeyi, modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı sosyal, siyasal ve ekonomik değişmelerin arkasındaki ana siyasal güç olarak görmektedir. Artık dış ya da uluslararası ile iç işleri arasında açık bir ayrım söz konusu değildir. Ekonomik anlamda bırakın yüz yıl öncesini, 30-40 yıl öncesinden bile çok farklı bir dönemde yaşamaktayız. Son yıllarda küreselleşme konusunda yapılan araştırmalar, çok farklı dönemde yaşadığımızı işaret etmektedir. Önceki pazardan çok daha bütünleşmiş yeni bir küresel pazar oluşmuştur. Karşılıklı alınıp satılan malların miktarı 19. yüzyıla karşılaştırılmayacak kadar fazladır. Ama bundan daha da önemlisi, ekonominin giderek daha fazla bir şekilde hizmet sektörüne bağlı hale gelmesidir. Bilgi, eğlence, iletişim ve en önemlisi elektronik ve finans ekonomisi içeren hizmetler, ekonomideki en önemli sektör haline gelmiştir. İletişim devrimi sayesinde anında haberleşme imkanına kavuştuğumuzdan beri, eski yapılar yıkılmaya, eski alışkanlıklar unutulmaya ve kültürler de diğer kültürlerle anında karşılıklı etkileşime girmeye başlamıştır.

Dönüşümcüler ulusal hükümetlerin otoritelerini ve güçlerini yeniden yapılandırdığını kabul ettiği halde, yukarıdaki tabloda görüldüğü şekilde, hem aşırı küreselleşmecilerin "egemen ulus devletin sonunun geldiği" iddialarını, hem de küreselleşme karşıtı kuşkucuların "hiçbir şey değişmedi" tezini reddetmektedirler. Evrenselci Aydınlanma düşüncesi ile modernitenin bir türevi olarak değerlendirilen küre-

selleşme süreci, ulusal hükümetlerin gücünü yeniden yapılandırmakta, dönüştürücüler, küreselleşme konusunda, kuşkuculardan daha ziyade, radikallere yakın durmaktadır.

5. Küreselleşme ile Birlikte Piyasaların Yeniden Yapılanması

Küreselleşme ile birlikte sıkça tartışılan ve üzerinde durulmaya başlanan krizin bir olgu olarak kapitalist ekonomilerde sorgulanması ve ekonomilere değişik yoğunluklarda müdahalesi, Keynesyen iktisadın yükselişi ile paraleldir. John Maynard Keynes, hem serbest piyasa ekonomisinin hem de planlı ekonominin saf hali ile sağlıklı işlerliğinin mümkün olmadığını, her ikisinde de aksaklıklar bulunduğunu belirlemiş ve bu aksaklıkların giderilmesinde hükümetlerin para ve maliye politikası araçlarını sağlıklı bir şekilde kullanması gerektiğini belirtmiştir. Bu görüşler çerçevesinde oluşturulan politikaların kriz ortamındaki ekonomilerde başarısı Keynesyen görüşlerin yükselişini beraberinde getirmiştir (Selek, vd.,2009).

Günümüzde, dünya ekonomisinin, küreselleşmeyle birlikte önem kazanan olgusu hızla meydana gelen değişimlerin sonucu olarak ekonomik faaliyetlerdeki hızlı ve etkin yeniden yapılanma çabalarının ortaya çıkardığı değişken belirsizlik ortamıdır. Küreselleşme, dünyanın herhangi bir köşesindeki olumlu veya olumsuz bir değişimin hızla diğer yörelere yayılmasını sağlamaktadır. Yaşadığımız dünya, gittikçe daha karmaşık ve değişken hale gelmektedir (Eren, 2004: 262). Bunun sonucunda üretim, ticaret ve finans alanlarında küreselleşmenin hızla sürdüğü; para, sermaye ve mal hareketlerinin sınır tanımaz bir şekilde liberalleştiği günümüzde, ekonomisini dışa açan ve dünya ekonomisiyle bütünleşmeyi hedefleyen ülkeler için, yeni stratejiler üretmek, yeni politikalar geliştirmek büyük önem taşımaktadır (Gündüz, 2005: 199). Küreselleşme, işletmelerin faaliyet alanlarını, üretimlerini, rekabet şekillerini ve yönetim anlayışlarını değiştirdiğinden sadece yerel ülke içerisinde ve çok sınırlı bir uluslararası çevrede gösterilen faaliyetlerin etkisiyle mücadele etmekten öte, küresel bir pazarda ve küresel rakiplerle mücadele zorunluluğu doğurmaktadır (Egeli, 2009).

Ekonomilerinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesinden yarar sağlayan toplumlar, ülkelerinde karşılıklı ekonomik bağımlılığı tetikleyen, sosyal, politik kavgaları yönetebilen gerekli tamamlayıcı kurumları olan toplumlardır. Küreselleşme açısından ülkelerin geçmiş deneyimlerine bakıldığında önemli olanın küreselleşip küreselleşmediği değil de nasıl küreselleştiğidir. Dünya piyasaları krizlerin ve dalgalanmaların olduğu kadar ekonomik büyüme ve refahın da kaynağıdır. Ülke içinde etkin yönetim, adalet, sivil ve politik haklar, özgürlükler, sosyal güvence ve eğitimle ilgili konularda gerekli ve tamamlayıcı kurumlar olmadan ülkeler dünya piyasalarında daha çok kargaşa, kaos ve kriz ithal etmektedir (Gökbunar ve Yanıkkaya, 2004: 26).

Susan Strange dünya üretim yapısında önemli dönüşümlerin var olduğuna ve bunda ulus ötesi şirketlerin önemli bir rol oynadığına ilişkin üç önemli hipotez ileri sürer (Bahçekapılı, 2009: 28-29). Bu hipotezlerin her biri dünya sisteminde kimin ne

alacağını belirlemede ulus ötesi şirketlerin önemli bir rol oynamaya başladığı yönündeki argümanı desteklemektedir.

Birincisi, devletler sanayi, hizmetler ve ticaret üzerindeki kontrol ve mülkiyetlerinden, hatta teknoloji alanındaki araştırma ve geliştirme yönetiminden geri çekilmektedir. Neyin, nasıl, kimin tarafından ve nerede üretileceği konusunda karar almanın yönü devletten devlet dışı kurumlara doğru bir kayma göstermiştir. Bunun en önemli göstergesi, 1980'li yıllarda gelişmiş ülkelere başlayan ve daha sonra değişik aktarma mekanizmalarıyla gelişmekte olan ülkelere de sıçrayan özelleştirme hareketidir.

İkinci hipoteze göre, ulus ötesi şirketler refahın gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere dağıtılması konusunda devlet ve uluslararası yardım kuruluşlarından daha etkindir. Resmi yardım programlarından daha çok, yatırım ve ticaret birçok yeni iş yaratmış, insanların hayat standardının yükselmesini sağlamıştır. Bu bazen patent haklarının satılması, patentli teknolojilerin lisanslanması, yerel firmalar ile joint venture'ların oluşturulması ve stratejik işbirlikleri sayesinde ulus ötesi şirketlerin hızlı, güvenilir piyasa girişleriyle yapılmaktadır.

Üçüncü hipotez, emek, yönetim ilişkilerine ilişkindir. Ulus ötesi şirketler çıkar çatışmalarının çözülmesinde veya en azından yönetilmesinde devletin rolünü almıştır. İstedikleri gibi piyasayı yönlendirmişler. Üretim alanlarının başka ülkelere kayması riskiyle karşı karşıya olan üretim faktörleri pazarlık gücünü arttırmıştır. İşgücünün pazarlık gücü aşınmaya başlamıştır. Görüldüğü gibi ulus ötesi şirketler devletlerin güç alanını tamamen devralmayıp yavaş yavaş ilerlemekte, üretimin ve yatırımın yerinin belirlenmesi, teknolojik buluşların yönü, işçi ilişkileri ve artık değer mali dağılımı konularında hükümetlerle gitgide daha paralel bir otorite oluşturmaktadır. Küreselleşme süreci ile birlikte çokuluslu işletmelerin aktif bir rol oynadıkları görülmektedir. Çokuluslu işletmeler açısından son derece önemli olan bilgi, mal/hizmet ve sermaye transferlerini daha kolay bir hale getirmektedir. Böylece kaynak bulma, sermaye transferleri ve daha da önemlisi yabancı ülkelere elde ettikleri karlarını kendi ülkelerine kolayca transfer edebilme olanağı bulmaktadır. Bu açıdan küreselleşme süreci bir taraftan çokuluslu işletmeleri küresel pazarda daha da güçlü bir konuma getirmekte diğer yandan küçük esnaf ve sanayicinin yok olmasına neden olmaktadır. (Egeli, 2009)

Küreselleşme, spekülasyon sermayenin önünü açarak, global ekonomide devlet-piyasa dengesi ve sektörel-faktörel dengeleri bozan bir sonuç yaratmıştır. Bu süreçte; hakim olan spekülasyon fonları daha rahat hareket edebilmek için, devletin devreden çıkartılmasını sağlamıştır. Küreselleşme sürecinde özelleştirmeden veya piyasadan kârlı şirketleri satın alan spekülasyon sermaye ile kısa vadeli sermaye ve hedge fonları gibi fonlar dolaşmaya başlamıştır. Özel sektörün borçlanma imkanları artmış ve finans sektörü iyice genişlemiştir. Buna karşılık, reel yatırım sermayesi (uzun dönemli risk alan sermaye) aynı boyutta gelişme gösterememiştir. Spekülasyon sermayenin bu çok rahat dolaşımı iş gücü piyasasında gerçekleşmediği için dünyada ücret

farklılıkları artmaya başlamıştır. Ortaya çıkan bu ücret farklılığı gelişmiş ülkelere gizli bir kaynak transferi yaratmıştır. (Örneğin, Çin’de aylık 150 dolar ücretle çalışan bir işçinin ürettiği tekstil ürünü ABD’ye, ABD’de aylık 4000 dolar ücretle çalışan bir işçinin ürettiği çelik ise Çin’e satılmıştır). Özetle küreselleşme, spekülasyon sermayenin bir buluşu olmuş ve bu nedenle de konjonktür devresi kısa sürmüştür. Reel yatırım, üretim ve istihdama dayalı bir politikanın uygulandığı dönemlerde konjonktürel devreler daha uzun sürdüğünden, küreselleşmede tüm faktörler dengeli dolmalıdır. Bu bağlamda ortaya çıkan ve tartışılan bir konu da dünya para sistemidir. Dünya para sistemini tek başına dolara bağımlı olmaktan çıkarıp yerine, Dolar, Euro ve Yen’den oluşan bir sepete bağlamak gerekir. Bu sepette yer alacak her üç paranın ağırlığı, ülkelerin GSYİH’sı ile orantılı olmalıdır. Böyle bir sepete bağlanacak dünya para sistemi daha güvenli ve istismara imkan vermeyecek bir sistem olacaktır. Üçlü sepete bağlı para sistemine geçildikten sonra, yeterli bir süre içinde yapılacak hazırlıkla Dünya Merkez Bankası kurulmalıdır. John Maynard Keynes 1944 yılında bir Dünya Merkez Bankası kurulmasını önermişti. Keynes’e göre bu banka bütün ülke merkez bankalarının üstünde bir uluslararası merkez bankası konumunda olacak ve “bancor” adlı bir rezerv yaratabilecekti. Keynes’in önerisi bugün için geçerli bir öneridir. Birleşmiş Milletler kararı ile ve arkasında Birleşmiş Milletler’in olduğu bir Dünya Merkez Bankası ve bu bankanın yaratacağı rezerv para bancor (altın para), para sisteminde istikrar sağlayacaktır (Korkmaz: 2009).

6. Küreselleşmenin Ulus-Devlet Üzerindeki Etkisi

Devlete felsefi bir söylem olarak ilk defa değinenlerden biri olan Platon’a göre devlet, filozof kralın bilgisinin ve insan ruhunun ideal bir form halinde somutlaşması; Aristo için bireyin siyasi olarak mensup olduğu yapı; Hobbes için insanın varlığını güvence altına alan siyasi güç; Hegel’de tanrının yeryüzündeki yansıması; Marks’a göre radikal bir biçimde egemenlerin baskı aracı; günümüzde ise modern dünyanın şekillenmesinde en büyük katkıya sahip olan temel kurumlardan biridir. On sekizinci yüzyılda ortaya çıkan ulus devlet olgusu, kendisinden önceki siyasi ve toplumsal yapıların üzerinde yükseldikçe iktidar yapısında merkezileşme, kültürde standartlaşma, hukukta eşitleme ve ekonomide bütünleşme sürecine girerek bireylerden talep ettiği sadakat alanında da genişleme meydana gelmiştir. Bu bağlamda devlet, nüfuz etme (kurumsallaşmanın artışı), standartlaşma (ulusal kimliğin oluşumu), katılma (siyasal sosyalleşme ile politik yurttaşlığın inşası), kaynakların yeniden dağılımı (sosyal yurttaşlığın gelişimi) gibi unsurlarla bireyi yurttaşlaştırmıştır. Ulus kavramı, homojen grupsal kimlikler üretmiş ve bu kimlikleri “bireyselleştirmiştir”, yani her milletin ortak ve tek bir genel ruh halinden, karakteristik özelliklerinden söz etmek mümkün hale gelmiştir. Böylece milletlerin sanki birer birey gibi tepki verdikleri, isteklere sahip oldukları ve irade gösterdikleri varsayılmıştır. Bu durumda gerçek bireylerin ufku bir milletin üyesi olmakla sınırlanmış: bireyler ancak bu bütünün içinde kalarak, hatta bazen onun içinde eriyerek varolabilmişlerdir. Böylece modern birey artık sadece özgür kişi değil, milletiyle özdeş bir yurttaşdır (Yürekli, 2009).

Ulus-devlet insanların kendi kaderlerini milli politik mekanizmalar ve kurumlar çerçevesinde belirledikleri bir devlet modelini ifade etmektedir. Bu aynı zamanda feodal karakterdeki bir siyasi düzenden, merkeziyetçi özellikleri ağır basan bir siyasi düzene geçişi temsil etmektedir. Aynı dili konuşan, aynı soydan gelen, aynı dine mensup, aynı kültüre sahip, aynı tarihî geçmişi paylaşan, ortak düşmanı veya düşmanları bulunan bir insan topluluğu olarak “millet”in, siyasi olarak örgütlenmiş biçimi olan ulus-devlet, meşruiyet kaynağı olan ulusun etrafında birleştiği bir kurumdur. Ulus-devlet kavramı, feodal nitelikler taşıyan bir yapılanma biçiminden, merkeziyetçi bir temelde gelişme gösteren sosyolojik ve tarihsel bir olguyu temsil etmektedir. Bu bağlamda ulus devlet; ortak değerler etrafında toplanan ve ulusal politikalarla şekillenen siyasi bir çerçevede yaşayan ve fikir beyan eden milletlerin bir arada yaşadığı siyasi bir düzen olarak da ifade edilebilmektedir (Cebeci, 2006: 24).

Bugünün sorunlarından biri, devlet etkinliğini yitirecek mi yoksa varlığını devam mı ettirecektir sorusu ile ilintilidir. Konu her zeminde tartışılrsa da, ulus devletin giderek belirginleşen küresel düzenin gerçekleriyle yüzleşecek yepyeni bir tanım bunalımıyla karşı karşıya olduğunu belirtmek yerinde bir saptama olacaktır. Küreselleşme ve ulus devlet ikilemine bir diğer yaklaşım ise, Richard Falk’ın “The Future of Sovereign States And International Order” adlı makalesidir. Falk, ekonomik küreselleşmenin, politik alanı etkilediğini belirtmektedir. Falk’a göre; bugünkü haliyle uluslararası sistemde “devletler” ve “Dünya” kavramları vardır. Ancak, Dünya kavramının içinde artık bölgesel entegrasyonlar, çok uluslu şirketler, hükümet dışı aktörler bulunmaktadır. Sovyetler Birliği’nin yıkılışından sonra yeni dünya düzeni ile birlikte ulus devletlerin sorunları artmıştır. Ulus devletler açısından önemli olan nokta; devletlerin her şeye karıştığı bir sistemin artık dönüşüme uğramasıdır.

Badie’e göre ise, soğuk savaş sonrasında temel tartışma aktörlerin çokluğu ve farklılıklarla ilgilidir. Bu yeni yapılanmada ise üç çeşit aktör bulunmaktadır: Devlet, uluslararası aktörler ve kimlik girişimcileri. Bu unsurlardan her biri kendi amaçları doğrultusunda bireyleri uluslararası alana çekmektedir. (Yürekli, 2009)

Hareket noktası sanayi devrimini gerçekleştirmiş Avrupa ülkeleri olan ulus-devlet modelinin ilk uygulamaları vergilendirme ve eğitimin merkezileştirilmesi olmuştur. Ulus-devlet modelinin getirdiklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ulusal bilincin gelişmesi,
- Dilin gelişimi, bölgesel ve yerel parçalanmışlıkların aşılması,
- Tek para birimi,
- Dışa karşı korumacı gümrük duvarları,
- Gelişmekte olan ülkelerde ithal ikameci ulusal sanayi,
- Güçlü ve istikrarlı merkezi iktidar,
- Ulusal pazarların gelişmesi,
- Egemenliğin ulusa ait olması,
- Teba ve ümmet anlayışı yerine laik ulus anlayışının, vatandaşlık anlayışının gelmesi.

Uluslaşmanın da bir süreç olduğu düşünülürse, özellikle az gelişmiş ülkelerde uluslaşma süreci devam ederken, dünya gündemine küreselleşme olgusu yerleşmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren her fırsatta kullanılan bu kavram, bazı düşünürlere göre emperyalizmin yeni oyunudur. Bu süreçte dünya ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel vs. bakımlardan daha çok bütünleşmekte ve artık uluslararası ile iç işleri arasındaki ilişkiler birbirine daha yakın hale gelmektedir. (Yürekli: 2007)

Ulusal devlete iktisadi faaliyetleri ve dolayısıyla siyasal ve toplumsal alanı yönetme hakkını veren unsurlar, bilindiği gibi askeri gücün denetimi başta olmak üzere, doğal kaynakların ve sömürgelerin denetimi, toprağın denetimi ve siyasal bağımsızlıktır. Kenichi Ohmae, yaşanan bir takım gelişmelerin sonucu olarak, ulusal devlete yönetme hakkı veren bu unsurların etkinliğinin zayıfladığını, bir başka ifade ile ulusal devletin yönetme hakkının dayandığı zeminin çürümeye başladığını ileri sürmektedir. Şöyleki:

1-Genellikle iktidar koltuğunu tahkim etmenin bir aracı olarak kullanılan askeri gücü ayakta tutmanın topluma yüklediği maliyet gittikçe ağırlaşmaktadır.

2-Bilgi toplumu, doğal kaynakların önemini azaltmaktadır. Sömürgeler ise, hammadde deposu olmaktan çok ulusal devletin hazinesini boşaltan karadelikler haline gelmiştir.

3-Ulusal devlet egemenliğini ifade eden toprak önemsizleştirilmiştir.

4-Ulusal sınırları fazlaca dikkate almayan bir küresel ekonominin dünyaya hakim olmaya başlaması, ulusal devletin siyasal bağımsızlığını da anlamlı olmaktan çıkarmıştır.(Aydn, 2003: 94-95)

Günümüzün küresel sisteminde Washington Konsensüsü¹'nin önemli bir yeri vardır. Bu uzlaşma ABD hükümeti ve kongresi, IMF, Dünya Bankası, bankacılar, ÇUŞ yöneticileri, siyasetçiler ve ekonomi bankalarının gerçekleştirdikleri devamlı müzakereler sonucunda ortaya çıkan bir dizi ekonomik politika ilkelerini kapsamaktadır. Temel görüş şöyle özetlenebilir: Serbest Pazar tüm ekonomik faaliyetlerin işleyişini düzenlemeli, devletler mali disiplini sürdürmek için müdahale etmeli, dengeli bir döviz kuru oluşturulmalı, ekonomiyi liberalleştirmeli, serbestleştirmeli, yeni ayarlamalar yapmalı ve ayrıca krediye ulaşmak ve yabancı yatırımcıların ilgisini çekmek için işgücünü esnek hale getirmelidir. Dünya Bankası ve IMF, DTÖ'nün de bu süreçte katılımıyla Washington Konsensüsü'nde alınan kararlar tartışılmaz hale gelmiştir (Kaymakçı, 2007b: 448).

¹ *Washington Konsensüsü; 1990'lı yılların başlarında Washington ve Wall Street çıkışlı olup, finansal liberalizasyonunun, sermayesel liberalizasyonun sağlanması ve ülkelerin küreselleşme sürecine katılarak ekonomilerinin açık ekonomiler haline getirilmesi üzerine hazırlanan bir reçetedir. Bkz: İlker PARASIZ, "Washington Konsensüsü, Krizler, Ayak Sürmeleri ve Sonuçları", Yeni Türkiye Dergisi Ekonomik Kriz Özel Sayısı II, Kasım-Aralık 2001, s. 847, 848.*

7. Küreselleşme Kimin İçin Tehdit, Kimin İçin Fırsat?

Küresel ekonominin yeni kuralları, ulusal firmalara ve politika yapıcılara fırsatlar sunduğu kadar zorluklar da çıkarmaktadır. Bu dönüşümü doğru analiz etmek, zorlukların üstesinden gelmek için uygun strateji ve politikalar geliştirmek, zorlu rekabet koşullarını avantaja çevirmek dünya ekonomisine yön veren ülkelerin küresel eğilimleri derinlemesine çözümlenerek doğru tespitler yapmalarına ve sağlıklı politikalar geliştirmelerine bağlıdır (Yılmaz, 2009:1).

Peter F. DRUCKER küresel dünya ekonomisinin başlıca özellikleri ile yarattığı tehdit ve fırsatları şu şekilde sıralamaktadır (Drucker,1996:117-119):

* 1970'li yılların başları ya da ortalarında dünya ekonomisi uluslararası olmaktan çıkıp, küresel hale gelmiştir.

* Küresel ekonomiyi biçimlendiren başlıca olgu, mal ve hizmet ticaretinden çok, nakit akışıdır.

* Küresel ekonomide geleneksel üretim faktörleri olan toprak ve emek, giderek daha büyük bir oranda, ikincil duruma düşmektedir.

* Küresel ekonomideki amaç, kar maksimizasyonu değil, pazar maksimizasyonudur. Ticaret, yatırımın bir işlevi haline gelmektedir.

* Uluslararası ekonomide etkili tek ekonomik birim ulusal egemen devlettir. Oysa, küresel dünya ekonomisinde bu türden 4 birim mevcuttur Bunlar; birbirlerine bağlı ve karşılıklı olarak bağımlıdır ama birbirlerinin kontrolü altında değildirler. Bu birimlerin ilki ulusal devlettir. İkincisi bölgesel işbirliği ve/veya birliklerdir. Üçüncüsü enformasyonun düzenlediği para, kredi ve yatırım akışlarıdır. Sonuncusu ise küresel teşebbüslerdir.

* Ekonomi politikası giderek daha büyük bir oranda serbest ticaret ya da korumacılık değil, bölgeler arasındaki karşılıklılık anlamına gelmektedir.

* Küresel bir ekoloji söz konusudur.

* Küresel dünya ekonomisi bir gerçeklik olduğu halde, kendisi için geçerli olan kurumlardan hala yoksundur.

Tablo 2: Küreselleşmenin Yedi Tehlikesi ve Çözüm Yolları

TEHLİKELER	ÇÖZÜM YOLLARI
Çalışma yaşamında ve sosyal haklarda geriye gidiş	Uluslararası haklar ve standartların sağlamaştırılması
Küresel durgunluk	Küresel Keynesyen politikalar ile istihdam artışı sağlayarak ekonomik konjonktürün yukarı doğru döndürülmesi
Zenginlik ve yoksulluğun polarizasyonu	Küresel düzeyde zenginlerden fakirlere yeniden dağılımı sağlayacak politikaların yaşama geçirilmesi
Hükümetlerin kendi ülkelerindeki egemenlikleri üzerindeki demokratik kontrollerini kaybetmesi	Demokrasinin güçlendirilmesi
Küresel işletmelerin kısıtlayıcı bağlardan kurtulmaları	Küresel işletmelere yön verici kanunların yaşama geçirilmesi
Küreselleşmeyi yönlendiren sorumsuz küresel kuruluşlar	Uluslararası kuruluşlarda reforma gidilmesi
Kaotik ve yıkıcı rekabetin doğurduğu küresel mücadele	Kaotik ve yıkıcı rekabet mücadelelerini önlemek için çok taraflı düzenlemelere gidilmesi

Kaynak: http://www.mulkiyederigi.org/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&Itemid=61&id=963: gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye açısından küreselleşmenin fırsat ve tehditleri - Mehmet Ahinmurat Güemue

Mevcut hali ile küreselleşme, sunduğu birçok avantajlar yanında birçok olumsuz sonuçlarda doğurmaktadır. Küreselleşmenin yararları üzerinde duran görüşlerin köklerini, ülkeler arasında serbest dış ticaretin yararları üzerinde duran tezlerde aramak gerekmektedir. Serbest dış ticaret mukayeseli üstünlükler görüşüne uygun olarak, her ülkenin daha verimli olarak üretimde bulunduğu alanda uzmanlaşmasını beraberinde getirmektedir. Böylece dünya ölçeğinde üretim, ticaret ve dolayısıyla toplam refah artmaktadır. Daha geniş bir piyasa ki, bu serbest dış ticaret sayesinde sağlanmaktadır- uzmanlaşmayı imkan dahiline sokmakta, aynı şekilde uzmanlaşma da daha geniş bir piyasayı gerektirmektedir (Gürbüz, 2007: 16).

Küreselleşme, ekonomik ve sosyal gelişmeye ilişkin tartışmaların merkezindedir ve bu yüzden çok değişik görüşler bulunmaktadır. Küreselleşmenin, fakir ülkelerin dünya ekonomisini yakalama yolunda bir şans yaratacağını düşününler kadar, sosyal boyutu aşındırdığını, çalışanlar üzerinde olumsuz etki yarattığını ileri sürenle de bulunmaktadır (Zengingönül, 2004: 231).

Jeremy BRECHER'in dediği gibi; düzensiz küreselleşme küresel köy'ü yeni küresel yağma biçimine dönüştürmektedir. Küreselleşmeyi küresel yağma haline dönüştüren kontrol dışı küreselleşmenin yedi tehlike işareti mevcuttur. Aynı zamanda bu yedi tehlike işareti için önerilecek çözüm yolları bazı olumsuzlukların giderilmesini sağlayabilecektir (Brecher: 48-50). Bu tehlikeler ve bunlar için önerilebilecek çözüm yolları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Şahin, Gümüş:2009).

Küreselleşmenin Batı zenginlerinin lehine, çevre ülkelerinin aleyhine işlemlenmektedir:

-Sermaye giderek tekelleşmektedir. Bizzat piyasa ekonomisi ortadan kalkmaktadır.

-Küreselleşmenin nimetleri son derece dengesiz dağılırken, maliyetleri yok-sullar tarafından ödenmektedir.

-Çevre ülkelerinde büyüme durmuş, büyük finansal krizler ve iflaslar yaşan-maya başlamıştır.

-Çevre’de gelir bölüşümü giderek bozulmaktadır. Sosyal denge alt üst olmuş, işsizlik yaygınlaşmıştır.

-Birçok ülke borç batağı içindedir. Onların bu durumundan yararlananlar ise Merkez ülkeleridir.

-Çevre ülkelerinin, özelleştirmeler ve yabancı sermaye girişleri sonucunda, millî servetleri, şirketleri, toprakları elinden alınmaktadır. Büyük zorluk ve özverilerle kurdukları tesisler, yabancı şirketlerin eline geçmektedir.

-Çevre ülkeleri ulusal bağımsızlıklarını yitirmektedirler.

G. Kazgan (2004: 40), çağımızın bu büyük trajedisini şöyle yazıya dökmüş: “... Çevre ülkeleri küreselleşmenin bütün yükünü çeken ülke takımı durumundadır. Büyüme hızları; ekonominin serbestleştirilmesi ile birlikte 1990’lı yıllarda düşmüş, finansal krizlerle sarsılmayanı neredeyse kalmamış, işsizlik ve fakirleşme [korkunç boyutlara ulaşmış], bu arada ticaret ve finans alanında zenginleşen, [Merkez’le] bütünleşmiş bir azınlık türemiştir. Özelleştirme ise, [bu ülkelerin] son yarım yüzyılda biriktirdikleri varlıklarla birlikte iç pazarlarını da, Merkez’in hizmetine sunmaları şeklinde işlemektedir. Uluslararası sermayenin dayatma ve darbelerine karşı tek ko-ruyucu örgüt niteliğinde olan ulus devleti çözüme yolunda dışardan gelen baskılar, eski sömürge düzeninin yeni bir çerçevede geri gelmesinden başka bir şey değildir.”

E. Manisalı (2001) “Ticari ve Ekonomik Olarak Küreselleşme Ne Demek” adlı yazısında “küreselleşmenin, Türkiye gibi ülkeler açısından olumsuz sonuçları”nı şu şekilde sıralamıştır:

-Küreselleşme ile birlikte, büyük şirketlerin ve onların ait oldukları güçlü devletlerin, “dünya pazarındaki payları” artmaktadır.

-Dünyanın diğer ülkelerine belirli tüketim kalıpları dayatılmakta, yerli tüketim kalıplarının yerini, büyük firmaların ve onların ait oldukları güçlü devletlerin tüketim kalıpları almaktadır.

-Zamanla çok uluslu şirketler, az gelişmiş ülkelerdeki “yurt-içi ticarete” girmekte ve o ülkelerin ticaret sistemine egemen olmaya başlamışlardır.

-Az gelişmiş ülkelerdeki firmalar, çok uluslu şirketlerin ortağı olarak, “tek taraflı bağımlı” duruma düşmüşlerdir. Hangi malların nasıl, ne kadar, kimin için üretileceği çok uluslu şirket tarafından belirleniyor, ihracat da çok uluslu şirketin denetimine girmektedir.

-Bütün bunların sonucunda ise az gelişmiş ülkenin “kendi ulusal çıkarları doğrultusunda” bir sanayi ve ticaret politikası izleme olanağı kalmamaktadır.

8. Küreselleşme ve Ulusal Egemenlik

Küreselleşme sürecinin hızlanmasında sosyalizmin çöküşü de etkili olmuş ve liberal ekonomik düzen bütün dünyaya yayılmıştır. Devletin sınırlanması, küçültülmesi ve sanayinin yeni ekonomik düzendeki değişikliklere hızlı bir şekilde uyum sağlayabilecek hale getirilmesiyle daha fonksiyonel olması sonucunda piyasa ekonomisine işlerlik kazandırılması görüşleri önem kazanmakta ve dünya ticareti giderek serbestleşmektedir.

Diğer bir deyişle yeni dünya düzenini kapitalizmin seçenezsiz bir sistem olarak üstünlüğünü kabul ettirmesi biçiminde de yorumlamak mümkündür. (Şaylan; 1995, 178). Küreselleşme insanlara Marx’ın dediği gibi kapitalist üretim biçimine özgü eşitlikli kalkınma ve gelişme yöntemini göstermeyerek, tüm dünyayı refaha boğacak bir kavram olarak yansıtılmaktadır (Kaymakçı, 2007a:6).

Bu oluşum, küresel piyasa öncesi dönemlere göre ulusal sınırları ortadan kaldırmakta, ulusların egemenliklerini, ülke liderlerinin olayları etkileme ve yönlendirme yeteneklerini kaybetmelerine yol açmakta, sonuçta ulus devletlerin minimal devlet tipine dönüşümüne zemin hazırlamaktadır.

Tarihsel süreçte egemenlik, feodal dönemin toplumsal ve siyasal yapılanmasına karşı tepkinin bir ürünü olarak doğmuştur. Egemenlik, 16. yüzyıldan itibaren öncelikle mutlaklık, bölünmezlik, sınırsızlık ve devredilmezlik özellikleriyle dile getirilmeye başlanmıştır. Bu özellikler, aynı zamanda döneminin siyasal yönetimleriyle de örtüşmüştür. Egemenliğin nitelikleri, onun kullanımı ve kaynağının da nasıl olması gerektiğinin bir ölçütü olmaktadır. 17. yüzyılın “mutlak” monarşileri, egemenliğin bir koşulu olarak gerek kendi ülkelerinde gerekse uluslararası ortamda hiçbir üst otoriteye bağımlı olmama ilkesiyle hareket etmişler, kendilerini halk da dahil olmak üzere hiçbir kişi ve kuruma karşı sorumlu hissetmemişler, yönetimlerini meşrulaştırmak için dinsel motifleri kullanmaktan ise kaçınmamışlardır. Bu tür yönetimlerin yaşamlarını sürdürmelerine kaynaklık eden temel güç ise söz konusu dönemlerin toplumlarının anlayışları çerçevesinde biçimlenen ilişkiler örüntüsü olmuştur. Aynı bakış açısıyla yaklaşıldığında günümüzün çağdaş toplumlarının egemenliğin özellikleri ile olduğu kadar kaynağı bakımından da farklı görünüm sergilemesi son derece doğal olmaktadır.

Fransız Devrimi, toplumun kuruluşu, işleyişi ve bunları çerçeveleyen bakış açısı bakımından bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Egemenliğin kaynağı, toplumun laikleşmesini vurgulayan bir kavram olarak ulusa dayandırılmış, onun kullanımını ise pozitif yasalarla sınırlandırılmıştır. Söz konusu özellikler siyasal iktidarın, kullanacağı yetkilerinin ve araçlarının, gerçekleştireceği eylemlerinin genel bir çerçevesinin daha önceden çizilebilmesini ve böylelikle iktidarın geleceğe yönelik ey-

lemlerinin varabileceği noktaya ilişkin olarak önceden kestirimlerde bulunulabilme-yi sağlamıştır.

Siyasal iktidarın halka karşı duyarlı hale gelerek, bunun sürdürülebilirliğinin sağlanması ise ancak demokratik bir topluma vurgu yapan sivil toplum ile mümkün olmaktadır. Sivil toplum, hiçbir üst kimliğe başvurmaksızın kendisini yenileyebilen ve değiştirebilen, sorunlarına yönelik çözümler önerebilen, bu doğrultuda siyasal iktidarı biçimlendirebilen bireyler ve örgütlenmeleri nitelemektedir. Bu bakımdan 'laiklik' ve 'ulusal egemenlik' ilkeleri, sivil toplumun ortaya çıkışı ile Fransız Devrimi'nin ortak noktalarını oluşturmaktadır. Ne var ki başlangıçta liberal bir görünüm sergileyen sivil toplumun demokrasi ile buluşabilmesi, uzun ve zorlu bir sürecin yaşanmasını gerekli kılmıştır (Yıldırım, 2004: 35-36).

Egemenlik kavramına ilişkin sınır-otorite ilişkisi ve karşılıklı tanımaya dayalı anlayış tarihsel süreçte, 19. yüzyıla birlikte Hegel'in katkılarıyla sistematik bir bütünlük kazanmıştır. Takip eden süreçte İkinci Dünya Savaşı ardından dünya genelinde standartlaşan bir ulus ve ulus devlet anlayışının kabul görmesi yönünde ilerlemeler devam etmiştir. Bu noktada Max Weber'in egemenlik tanımı dikkat çekicidir. Weber'e göre modern devletin ayırt edici özelliği, belirli bir sınır dahilinde meşru şiddet tekeline sahip olmasıdır. Küreselleşme sürecinde egemenliğe ilişkin meşru şiddet tekeline dayalı modern devletin egemenliği fikrinin hala geçerliliğini sürdürüp sürdürmediği ve bu anlamda egemenlik anlayışının ne şekilde dönüşmekte olduğu konusu önem arz etmektedir (Davutoğlu, 2008: 4-5).

Stephen D. Krasner egemenliğin farklı boyutlarına dikkat çekmiş ve kavramı dörtlü bir tasnife tabi tutmuştur:

-*İç egemenlik*; Bir devlette kamu otoritesinin örgütlenmesi ve bu otoritenin denetim mekanizmasına, kontrol gücüne sahip olması.

-*Sınır ve karşılıklı bağımlılık egemenliği*; Kamu otoritesinin sınır aşan hareketlerini de denetleyebilme kabiliyeti.

-*Uluslararası hukuk egemenliği*; Devletlerin birbirlerini tanımaya dayalı egemenlik alanı.

-*Westfalyan egemenlik*; Dış aktörlerin iç otorite konfigürasyonuna müdahale edememesi;

Bu sınıflandırmaya göre bir ülkenin kendi içinde iç egemenliği; sınırlardaki geçişleri kontrol edebilmeye dayalı sınır egemenliği; uluslar arası egemenlik bakımından karşılıklı olarak tanınmışlığa dayalı uluslar arası egemenliği; bu ulus devletin ulusal egemenlik alanına başka bir egemenin müdahale edememesine dayalı egemenliği gibi farklı boyutlar söz konusu olmaktadır (Davutoğlu, 2008:5). Bununla birlikte bir ülkede bu dört unsurun tamamının bir arada bulunmasının olanaksız olduğu durumlar da söz konusu olabilmektedir. Örneğin herhangi bir uluslararası ör-

güte üyelik, hukuk egemenliğini çok fazla etkilemez iken, Westfalyan egemenliği büyük ölçüde ortadan kaldırılabilmektedir (Cebeci, 2008:26-27).

9. Küreselleşme Ulus-Devletlerin Rekabet Gücünü Azaltıyor mu?

Küreselleşme olgusunun iktisadi boyutu, özellikle 1980’li yıllarda önem kazanmıştır. Dünyadaki sanayi işletmeleri, bu yıllarda, bir taraftan pazarların, ürünlerin ve üretim teknolojisinin hızla değişiyor, diğer taraftan da rekabet şartlarının giderek ağırlaşıyor olmasından önemli ölçüde etkilenmeye başlamıştır. Pazarların doyuma ulaşması, tüketicilerin daha seçici olmaları sonucunu doğururken, işletmeleri ürün çeşitlendirmeye yönlendirmiştir. Diğer taraftan yoğunlaşan rekabet ve gelişen teknoloji, ürünlerin ekonomik ömrünü kısaltmıştır. Bu süreç, işletmeleri hem stok seviyelerini minimize eden, kaliteli fakat düşük maliyetli ürünler almayı mümkün kılan ve talep değişmelerine karşı daha esnek olan üretim teknolojilerini geliştirmeye hem de faaliyetlerini genişletme veya daraltma, pazarda yeniden konumlanma veya ortak girişimlere yönelme gibi stratejileri denemeye zorlamıştır. Çok sayıda işletme üretim otomasyonu ve entegrasyonu programları çerçevesi içinde esnek üretim sistemlerini devreye sokma ihtiyacı hissetmiştir (Aydın, 2003: 83-84)

Küresel sürecin şekillendirdiği bu yeni yapılanma içinde ekonomik rekabetin zemini ulusal ekonomiler olmaktan çıkarak dünya gezegeninin (globus) tamamı haline gelmektedir (Koçdemir, 2000: 154). Küreselleşmenin dünyayı küçültmesi daha yoğun bir piyasa yapısı ortaya çıkarmıştır. Birleşme devralma işlemleri çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisine hakim olma sürecini hızlandırmış, günümüzde temel malların üretiminde dünyadaki yaklaşık 10 büyük firmanın üretim payını % 75 ile % 90 arasında değiştirmiştir.

Dışa açılan pazarların dünya ticaretinin gelişmesine, artan ticaret hacminin de toplumların refahının artışına katkıda bulunduğu ve ülkeleri birbirlerine bağladığı görülmektedir. Devletler serbest ticaretten yana dışa açılmaktadırlar; ancak teşebbüslerden kaynaklanan rekabet ihlallerini ulusal rekabet kurumları önleyememektedirler.

Mal piyasalarında uluslararası karteller oluşmaya başlamıştır. Bu durum gelişmekte olan ülkeler için önemli sorunlar yaratmaktadır. Bir taraftan kalkınma sorunlarıyla mücadele etmek zorunda olan gelişmekte olan ülkeler, diğer taraftan uluslararası rekabet ihlalleriyle daha çok karşı karşıya kalmaktadırlar. Rekabet ihlallerinin kontrolü bu ülkelerin gelişimi için özel bir önem göstermektedir. Ulusal rekabet kurumları uluslararası rekabete aykırı uygulamaları önlemede yetersiz kalmaktadırlar.

Gelişmekte olan ülkelerin yanısıra gelişmiş ticari bloklar da artan rekabet ihlallerinden rahatsızlık duymaktadırlar. AT Rekabet Politikası Komiseri Karl Van Miert 1998’de verdiği bir konferansta şunları söylemiştir (1998: 2): “...Devlet korumasının olmadığı yerlerde şirketler yeni girenin pazarda tutunacak bir pay almasını önleyecek yönde hareket edebiliyorlar. Eğer devletler bu eylemlere gözlerini kapa-

tırsa ve dengeyi sağlamayı reddederlerse, özel rekabete aykırı eylemlerin ticarete bir engel olması ve bazı açılardan ticaretin serbestleşmesinden elde edilebilecek faydaları yok etmesi kaçınılmaz olur. Daha güçlü uluslararası işbirliği rekabet kurallarının uygulanabilmesi için önemli bir amaçtır. 20. yüzyılın sonunda iş dünyası küresel düzeyde faaliyetlerini yürütebilecek kadar serbest bir ortam sunduğu gibi teknolojik araç ve kaynakları da sunmaktadır. Küresel pazarları bölen rekabete aykırı davranış hiç de ender değildir. Birçok şirket uluslararası bir ortakla stratejik işbirliğine giderek uluslararası pazarlarda varolmaya çalışmaktadır. Kaçınılmaz olarak daha çok rekabet itilafı aynı anda iki ya da daha fazla rekabet kurumunun yetki alanına girmekte ve bu itilafıya ilişkin eylemler, ilgili ülkeler için ciddi bir önem taşımaktadır. Çatışmaları önlemek için, uluslararası rekabet kuralları alanında ortak bir anlayış geliştirmek önemlidir.”

Kalkınmada doğrudan yatırımların önemi büyük ölçüde artmış, ülkelerin ulusal ekonomileri dış rekabete her zamankinden daha açık bir konuma gelmiştir. Sınır ötesinde faaliyet gösteren firmaların sayısında ve uluslararası boyutu olan ticari faaliyetlerde bu artış, sınır ötesine taşınan rekabeti bozucu uygulamalarda da artışa yol açmıştır. Uluslararası etkileri olan karteller, hakim gücün kötüye kullanımına yönelik davranışlar, uluslararası alanda hakim durum yaratan şirket birleşmeleri ortaya çıkmıştır. Bu tür uygulamalar rekabeti sınırlamış ve liberalleşmeyle sağlanan faydaları ortadan kaldırmıştır.

Ayrıca, ülkelerin rekabet yasalarında yer alan hükümlerin uluslararası alanda uygulanmasını sağlayan uluslararası kuralların olmaması nedeniyle, ulusal rekabet kuralları, uluslararası ticaretteki sorunlarda uygulanamamış ve rekabet mevzuatı olan ülkeler bu mevzuatın uygulanması sırasında çoğu kez kendi yasama sınırları dışında kalan bölgelerden gerekli bilgiyi alamamışlar, bu nedenle kendilerini olumsuz yönde etkileyen ticari faaliyetlere karşı etkin çözüm üretememişlerdir.

Diğer taraftan, uluslararası alanda ticaret artışını amaçlayan (teşvik eden) politikalar ile rekabet yasaları arasında çelişkiler bulunabilmektedir. İhracat artışını sağlamaya yönelik teşvikler, ihracat kuruluşları veya ortak girişimler yoluyla ihracat artışını sağlamaya yönelik düzenlemeler bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu tür düzenlemeler yoluyla ölçek avantajı elde edilmesi ve ihracat artışı olanağı yaratılmasına rağmen, bunun sonucunda fiyatların ve çıktının ortak bir şekilde tespit edilmesi yoluyla yabancı pazarlardaki rekabet ortamına zarar verilmesi söz konusu olmaktadır. Ulusal pazarda rekabet kurallarına çoğu zaman tabi olmayan ihracat kartelleri gibi şirket faaliyetlerinin de ihracat pazarlarında rekabeti bozucu etkisi olabilmektedir.

Bu gelişmeler, rekabet kurallarının yapısı ile uluslararası alanda zorlayıcı kuralların ve işbirliği mekanizmasının bulunmaması konularını gündeme getirmiştir. Bu çerçevede, bir ülkenin ticaret ve rekabet politikalarının, diğer ülkelerde rekabet ortamını sınırlayıcı hatta bozucu sonuçlar ortaya çıkarabileceği söylenebilir (DPT, 2000a).

10. Sonuç

Tarihsel bir gelişim olarak karşımıza çıkan küreselleşme, kapitalist politikaların dünya çapında yayılma sürecini ifade etmektedir. Günümüzde çok sık kullanılmaya başlanan bu kavram son yirmi yılda meydana gelen hızlı teknolojik değişimlerle ortaya çıkmış ve hızla yayılmıştır. Bu süreçte ürün ve faktör piyasaları liberalleşerek dünyadaki ekonomilerin bütünleşmesine ve tek pazar haline gelmesine yol açmıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde bir ülkenin refah seviyesini yükseltebilmesi ve ekonomik büyümesini gerçekleştirebilmesi tamamıyla o ülkenin rekabet gücünü artırabilmesine bağlı olmuştur. Sürekli yenilenen teknoloji ve bu yenilikleri uygulamakta ortaya çıkan üstünlüklerin doğurduğu rekabet beraberinde getirdiği yüksek sermaye birikimi ihtiyacı ile birlikte firma birleşmelerine ve daha da önemlisi çok uluslu firmaların artmasına neden olmaktadır. Öyle ki ticaretin serbestleşmesi ve sınırların kalkması ile iç piyasanın yerini dünya pazarı almış, uluslararası sermaye ulusal sermayenin önüne geçmiştir.

Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların ve ulusötesi sermayenin etki ve müdahalesinin ön plana çıktığı bu süreç, bir yanda aşırı güçlenen küresel sermaye ile öte yanda bir çok açıdan gücünü yitiren işçilerin aşırı düzeydeki dengesizliklerinden sert eleştiriler almaktadır. Küreselleşen kapitalizmin bugünkü sosyo-ekonomik sonuçları, bir yandan durmadan büyüyen bir zenginlik, öte yandan artan işsizlik ve yoksulluk; bir yanda üretimin ve tüketimin küreselleşmesi ve inanılmaz boyutlara varması, öte yanda büyük kitleler için en temel ihtiyaçların bile karşılanamaması biçimindeki çarpıcı karşıtlıkları temsil etmektedir.

Kapitalizmin ve piyasanın küreselleşmesinin getirdiği tehdit ve baskılar karşısında ulus devletin gerileyen sosyal nitelikleri ile birlikte esnekleşme, standartlaşma, örgütsüzleşme gibi neo-liberal politikalar karşısında güç kaybeden sendikalar hem içte hem de dışta güç kaybederken, karşı mücadelenin etkisizliği nedeniyle korumasız ve savunmasız kalan çalışan kesim de açık bir şekilde sömürülmektedir (Kök, 2006: 112).

Kapitalizmin ileri bir aşaması olarak, uluslararası sermayenin ya da çok uluslu şirketlerin devreye soktuğu ve temelde devletin ekonomik yaşamdan çekilmesini öngören bir süreci ifade eden küreselleşme, sermayenin artan gücü ve bağımsızlığı karşısında, devletin sosyal niteliğini zorlamakta ve sosyal politikaları zayıflatmaktadır. Küreselleşme ile birlikte ekonomik işlevleri daralan devletler, özellikle de gelişmekte olan ülkeler, vatandaşlarının sosyal durumlarını iyileştirecek önlemleri alma gücünü yitirmektedir. Bu durum, toplumun zayıf kesimlerinin siyasal ve sosyal arenanın dışına itilmesi anlamına gelmekte ve dünyadaki manzara, bu yönüyle, sanayi kapitalizminin ilk yıllarını hatırlatmaktadır (Bulut, 2003: 192).

Küreselleşmeyi inkar etmek ne kadar imkansızsa, hiçbirşey yapmadan küreselleşmenin sağlayacağı olanaklardan yararlanmayı beklemek de o kadar hayalperestlik olacaktır. Bizim dışımızda oluşmuş bir küreselleşme gerçeği varken, yapıl-

ması gereken; küreselleşmenin zararlarından korunmak için yarışı eşit şartlarda gerçekleştirmeye çalışmak olmalıdır. Ayrıca, ekonomik gelişme sürecinin sosyal gelişme ile bütünlüğünün sağlanması da ihmal edilemeyecek derecede önem taşımaktadır. Çünkü herşeyde olduğu gibi, bu sürecin temelinde de insan unsuru yer almaktadır (Leba, 2001). Dolayısıyla ulusal sermayeyi, ulusal kaynakları ve sonuçta ulus devleti korumak adına;

-Küreselleşmenin ulus-devletler adına kaçınılmaz bir süreç olduğu kabul edilirken ulusların değer yargılarının gözardı edilmemesi,

-Küreselleşmeyi hızlandıran uluslararası gücün ve gelişmiş ülkelerin amacının dünya kaynaklarının tamamını ele geçirmek ve bir ülkenin kaynağının tek bir ülkenin kontrolüne bırakılamayacağı görüşüne karşı ulusal politikaların üretilmesi,

-Ulusal krizlerden kurtulmak için ülkelerin küreselleşirken uluslararası sermayeden öte kendi ulusal sermayelerini korumaya ve geliştirmeye öncelik tanınması ve dışa açılmasını sağlaması,

-Küreselleşmenin ve teknolojik yeniliğin beraberinde getirdiği ulusal kültürü aşındırıcı veya yok edici etkisinin ortadan kaldırılması,

-Ulus devletlerin etkisizleşmesinin küresel süreç içerisinde normal bir algı olarak yansıtılmaya çalışılmasının önüne geçilmesi ve küresel güçlerin oluşumunun kontrol edilmesi,

-Ülkelerin ulusal politikalarını oluştururken öncelikle batının küresel esintilerinden kurtularak, kendi yerel, bölgesel ve ulusal politikalarını oluşturması sağlanmalıdır.

Bu çerçevede, yaşanan hızlı küreselleşme sürecinde belli bir süre daha ulus-devletin önemini koruyabileceğini ve sosyal devletin sona ermeyip, belki yeniden yapılandırılarak ulus-devletin devamını sağlayabileceğini söylemek mümkündür.

Kaynaklar

AKTEL, Mehmet (2003), Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi, Asil Yayın Dağıtım, 1. Baskı, Ankara.

ARIBOĞAN, Ülke (1993), Globalleşmenin Farklı Boyutları, İktisat Dergisi, Sayı:343.

AYDIN, M. Kemal (2003), Sermayenin Küreselleşmesi “Kapitalizmin Altın Dönemi’nden Neoliberal Dalgaya Uzanan Süreç”, Değişim Yayınları, İstanbul.

BAHÇEKAPILI, Cengiz (2009), Küreselleşme Sürecinde Güçsüzleşen Ulus-Devlet, Derin Yayınları, İstanbul.

BAUMAN, Zygmunt (1999), Küreselleşme, Toplumsal Sonuçlar, Çev: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

BAYRAKTUTAN, Yusuf (2003), Global Ekonomide Bütünleşme Trendleri, 1. Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara.

BOZKURT, Veysel (2005), Değişen Dünyada Sosyoloji, 3. Baskı, Aktüel Yayınları, İstanbul.

BOZKURT, Veysel, “Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar” <http://www.genbilim.com/content/view/1659/86/>, (Erişim Tarihi: 25.03.2010)

BRECHER, Jerwy, “Global Village or Global Pillage?” World Politics 94/95, Annual Editions (Editor: Helen E.PURKITH).

BULUT, Nihat (2003), “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/282/2573.pdf> (Erişim Tarihi: 24.03.2010).

CEBECİ, Kemal (2008), “Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü”, Sayıştay Dergisi, Sayı:71, Ankara.

DAVUTOĞLU, Ahmet (2008), “Küreselleşme ve AB Türkiye ilişkileri Çerçevesinde Ulusal Egemenliğin Geleceği”, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/davutoglu.pdf>, Erişim Tarihi: 10.02.2010.

DEMİREL, Demokan (2006), “Küresel Eksende Devletin Yeni Kimliği: Etkin Devlet”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 60, Ankara.

DOĞAN, Ali Ekber (2002), Birikimin Hamalları, Donkişot Yay., Ankara.

DPT (2000), Küreselleşme, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

DRUCKER, Peter F. (1996), Yeni Gerçekler, (Çev: Birtane KARANAKÇI), T. İş Bankası Yayınları Tarih Dizisi:25, Ankara.

DTM (2005), “Türk Dış Ticareti Üzerinde Etkili Olacak Yapısallıklar”; <http://www.dtm.gov.tr/ead/strateji/I-4.htm>, (Erişim Tarihi: 25.12.2005).

EGELİ, Pınar (2009), “Globalleşme ve Küresel Kriz”, EconAnadolu 2009: Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi, 17-19 Haziran, Eskişehir http://econ.anadolu.edu.tr/fullpapers/Egeli_econanadolu2009.pdf.

EREN, Erol (2003), Yönetim ve Organizasyon (Çağdaş ve Küresel Yaklaşımlar), Beta Yayınevi, İstanbul.

EREN, Erol (2004), “Küresel Stratejiler ve Stratejik İşbirlikleri”, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboglu’na Armagan, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları.

FRIEDMAN, Thomas (2000), Lexus ve Zeytin Ağacı: Küreselleşmenin Geleceği, (Çev: Elif Özsayar), Boyner Holding Yayınları, İstanbul.

GÖKBUNAR, Ramazan ve Halit YANIKKAYA (2004), Etkin Devlet ve Ekonomik Gelişme, Odak Yayınevi, Ankara.

GÜNDÜZ, A.Yılmaz (2005), Geçmişten Günümüze Ekonomik Yönleriyle Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmeler: Malatya Örneği, Uluslararası “Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde KOBİ’ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri” Konferansı 19-22 Mayıs 2005 Balıkesir Üni. Bandırma İİBF Bandırma.

GÜRBÜZ, Ali Kemal (2007), Küreselleşme İdeolojisinin Sonu, Değişim Yayınları, İstanbul.

HASANOĞLU, Mürteza (2001), “Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 43, Ekim-Aralık, Ankara.

HELD, David and Anthony GREW (2000), Global Transformation-Politics, Economics and Culture, Çeviren: Veysel Bozkurt, Küreselleşmenin İnsani Yüzü, Afa Yayınları, İstanbul.

HIRST, Paul and Grahame THOMPSON (1998). Globalization in Question, Çeviren: Çağla Erdem ve Elif Yücel, Küreselleşme Sorgulanıyor, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

İNÇİ, Mustafa ve Nuh BARZA (2004), Küreselleşme ve Bölgesel Kalkınma İkillemi, <http://www.mugla.edu.tr/> (Erişim Tarihi:15/02/2005)

KAYMAKÇI, Oğuz (2007a), “Kavramsal, Kuramsal ve Tarihsel Açından Küreselleşmeye Giriş”, Küreselleşme Üzerine Notlar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

KAYMAKÇI, Oğuz (2007b), “Küreselleşme ve Zengin-Fakir Ayırımı”, Küreselleşme Üzerine Notlar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

KAZGAN, Gülten (2004), Küreselleşme ve Ulus Devlet, İstanbul Bilgi Üniv. Yay., İstanbul.

KOÇDEMİR, Kadir (2000), “Atatürk Dönemi Kültür Politikası ve Küreselleşme”, Türk İdare Dergisi, Yıl:72, Sayı:429, Ankara.

KORKMAZ, Esfender (2009), “Dünya Krizinin Nedeni: Yanlış Küreselleşme” <http://skyturkvngenc.wordpress.com/2009/04/03/dunya-krizinin-nedeni-yanlis-kuresellesme-efsender-korkmaz/> (Erişim Tarihi: 14.03.2010)

KOVANCILAR, Birol ve Mustafa MİYNAT (2008), Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Kamu Kesimi, Gazi Kitabevi, Ankara.

KÖK, Sabahat Bayrak (2006), “Küreselleşme ve Sendikal Hareket, Artan Yoksullaşma”, 5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, 15-17 Haziran 2006, Tokat, ss.103-113.

KÖSE, Hacı Ömer (2003), “Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Bölüşümü”, Sayıştay Dergisi, Sayı:49, Ankara.

LEBA, Reyhan (2001), “Küreselleşme Sürecinde Ulus Devletin Önemi ve Sosyal Devletin Geleceği”, Mevzuat Dergisi, Yıl:4, Sayı:44.

MANİSALI, Erol (2001), “Ticari ve Ekonomik Olarak Küreselleşme Ne Demek”, Cumhuriyet Gazetesi, 25.05.2001.

PARASIZ, İlker (2001), “Washington Konsensüsü, Krizler, Ayak Sürümleri ve Sonuçları”, Yeni Türkiye Dergisi Ekonomik Kriz Özel Sayısı II.

Rodrik, Dani (1997), Has Globalization Gone Too Far?, Institute For International Economics, Washington DC, (Çeviren: İzzet Akyol ve Fatma Ünsal).

SELEK, Duygu-Fatih ÇELİK ve Selen Işık MADEN (2009), “2008 Küresel Krizinin İhracat Yapan Firmalar Üzerine Etkisi: Isparta Örneği” <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/kalkinma/kalkinma38.pdf>, (Erişim Tarihi:24.02.2010).

SEZEN, Seziye (1999), Türkiye’de Planlama, TODAIE Yayınları, Yayın No: 293, Ankara.

STIGLITZ, Joseph E. (2002), Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı, (Çev: Arzu Taşçıoğlu-Deniz Vural), Mart Matbaacılık, İstanbul.

STUTZ, Frederick P. and Barney WOLF (2007) The World Economy: Resources, Location, Trade and Development, Pearson Prentice Hall: New Jersey.

ŞAHİN, Mehmet ve Murat GÜMÜŞ (2009), http://209.85.135.132/search?q=cache:MZl7HZ-cJrAJ:www.mulkiyederigi.org/index.php%3Foption%3Dcom_rockdownloads%26view%3Dfile%26task%3Ddownload%26id%3D963%253Agelimekte-olan-uelkeler-ve-tuerkiye-acisindan-kuresellemenin-firsat-ve-tehditleri-mehmet-ahinmurat-guemue%26Itemid%3D61+%22Brecher:+48-50%22&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr (Erişim Tarihi: 19.03.2010).

ŞAYLAN, Gencay (1995), Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi, Ankara.

TUTAR, Hasan (2000), Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi, Hayat Yayıncılık, İstanbul.

VURAL, İstiklal Y. (2006), “Globalleşme, Vergi Politikası ve Vergi Reformları”, Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi, (Ed: Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural), Seçkin Yayıncılık, Ankara.

WENT, Robert (2001), Küreselleşme, Neoliberal İddialar, Radikal Yanıtlar, Çev: Emrah Dinç, Yazın Yayıncılık, İstanbul.

YELDAN, Erinç (2001) Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, Bölüşüm, Birikim ve Büyüme, İletişim Yayıncılık, İstanbul.

YILDIRIM, Murat (2004), “Küreselleşme Sürecinde Egemenlik” C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:28, No:1., s.35-48.

YILMAZ, Durmuş (2009), “Dış Ticarete Yapısal Dönüşüm: Küresel Dinamikler ve Türkiye Ekonomisi Açılış Konuşması”, TCMB, 17 Kasım 2009, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/2009/DisTicaret.pdf> (Erişim Tarihi: 15.02.2010)

YÜREKLİ, Emin (2009), “Ulus Devlet Krizi ve Katmerli Kimlikler” <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasi/demokrasi41.pdf> (Erişim Tarihi: 12.03.2010)

YÜREKLİ, Ömer (2007), “Ulus Devlet ve Küreselleşme”, http://www.denetde.org.tr/makaleler/ulus_devlet_ve_kuresellesme.html, (Erişim Tarihi: 26.02.2010)

YILMAZER, Mine (2009), Küresel Rekabette Büyüme Dinamikleri, Nobel Yayınevi, Ankara.

ZENGİNGÖNÜL, Oğul (2004), Küreselleşme Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları Ekseninde, Adres Yayınları, Ankara.